

קיצור הלכות שבת

מאת הגאון הרב זמיר כהן שליט"א מתוך הספר "מסע אל האמת"

שאלה: "הנני מעוניין לשמור שבת כראוי, אך מלבד קידוש, איסור הנסיעה ברכב והדלקת אש, הלכות שבת אינם ידועים לי. האם ניתן לקבל תקציר מהלכות שבת המצויות?"

תשובה: הלכות שבת כוללות נושאים מרכזיים אחדים, והרי הם עם תקציר הלכותיהם.

1. כיבוד השבת. באמצעות לבוש מכובד, שלש סעודות חגיגיות, שירי שבת וכדו'.

2. אוירת רוגע ומלכות בשבת. דבר הבא לידי ביטוי:

באיסור לרוץ ריצת לחץ וטרדה כדרך הממהר בחול לעסקיו החומריים. ריצה לתענוג מותרת, וכן ריצה לדבר מצווה.

בהימנעות מלשוחח על עסקיו כגון חישוב חובות וחשבונות, תוכניות רכישה וכדו'. אלא יהיה כמי שכל עסקיו עשויים ומסודרים. דיבור על ממון ועסקים כלליים מתוך תענוג מעצם השיחה, מבלי שתהיה בהם שום השלכה אישית-מעשית, וכן נושאים פוליטיים, מדיניים, חדשות וכדומה מתוך תענוג והנאה לשוחח ולדון בהם, מותר.

3. הדלקת נרות שבת. סמוך לכניסת השבת, בשעת הדלקת הנרות הכתוב בלוח השנה (ובכל מקרה לא יאוחר מכ-5 דקות לפני שקיעת השמש של יום ו'), מדליקה האישה נרות שבת בברכה (ברוך אתה ה', אלוהינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו, וציוונו להדליק נר של שבת). אם אין האישה בבית מדליק הגבר בברכה. (יוצאי ארצות ספרד נוהגים לברך לפני ההדלקה, ומנהג יוצאי ארצות אשכנז לברך לאחר ההדלקה).

4. דיני מוקצה בשבת. כל חפץ שהאדם מקצה ומסיח דעתו ממנו בשבת מפאת היותו בלתי ראוי לשימוש בשבת (כגון כלי עבודה, כלי תפירה, כלי כתיבה, אבנים, עפר וכדומה) אסור לטלטלו בשבת. (טלטול משמעותו הזזה. כגון: הרמה, דחיפה באצבע וביד וכדומה. נגיעה ללא הזזה אינה אסורה. הזזה כלאחר יד, כלומר שלא כדרך המצויה, וכגון שמזיז את החפץ בגב היד, מותרת). אולם קיים הבדל בין חפצים אשר חל עליהם שם כלי אלא שהם מיועדים למלאכת איסור (כגון כלי עבודה, כלי תפירה, כלי כתיבה וכדומה) אותם מותר לטלטל לצורך השבת (כגון פטיש לפצח אגוזים. או להרים ולקחת כלים אלה כדי להשתמש

במקום שהם מונחים עליו. ומשהורמו בהיתר, מותר ללכת ולהניחם בכל חדר, מדף או מקום שמעוניינים בו), לבין עצמים שלא חל עליהם שם כלי (כגון אבנים, עפר, בעלי חיים וכדומה) אותם אסור לטלטל אף לצורך השבת (כגון אבן לפצח אגוזים או להרימה כדי להשתמש בכסא או במקום שהאבן מונחת עליו, אסור. אולם מותר להטות את הכסא והאבן תיפול).

בליל שבת, לאחר תפילת ערבית, יש להיכנס הביתה במאור פנים ובברכת שבת-שלום לבבית. לאחר מכן מתאספים כל הנוכחים סביב השולחן החגיגי וראש המשפחה (או כל אחד אחר שהוא מעל גיל בר-מצווה) מקדש על היין כפי הנוסח הכתוב בסידור התפילה. כולם מכוונים לצאת בשמיעתם ידי חובת הקידוש והמקדש מכוון להוציאם ידי חובתם. לאחר הקידוש ניגשים לנטילת ידים ולסעודת השבת. כמו כן, ביום שבת, לאחר תפילת שחרית מקדשים על היין לפני הסעודה. במוצאי שבת, לאחר תפילת ערבית נפרדים מהשבת באמצעות הבדלה על היין. מלבד ברכת ההבדלה (ברוך... המבדיל בין קודש לחול וכו') מברכים על שלהבת הנר (ברוך... בורא מאורי האש), שהרי מעתה מותר להדליק אש (וגם משום שהאש הראשונה נוצרה במוצאי שבת, על ידי האדם שנברא ביום שישי). וכן על הבשמים (ההנאה הרוחנית השייכת בעודנו בתוך הגוף בעולם הזה, היא הרחת ריח נעים. הנאה הקיימת בעוצמה אדירה ושונה לחלוטין בגן-עדן. עם הפרידה מהחוויה הרוחנית המרוממת של השבת, אשר היא מעין עולם הבא, משתדלים אנו להרגיע את הנפש השואפת אל מקורה הרוחני, באמצעות ריח נעים של בשמים).

5. דיני קידוש בשבת. בליל שבת, לאחר תפילת ערבית, יש להיכנס הביתה במאור פנים ובברכת שבת-שלום לבבית. לאחר מכן מתאספים כל הנוכחים סביב השולחן החגיגי וראש המשפחה (או כל אחד אחר שהוא מעל גיל בר-מצווה) מקדש על היין כפי הנוסח הכתוב בסידור התפילה. כולם מכוונים לצאת בשמיעתם ידי חובת הקידוש והמקדש מכוון להוציאם ידי חובתם. לאחר הקידוש ניגשים לנטילת ידים ולסעודת השבת. כמו כן, ביום שבת, לאחר תפילת שחרית מקדשים על היין לפני הסעודה. במוצאי שבת, לאחר תפילת ערבית נפרדים מהשבת באמצעות הבדלה על היין. מלבד ברכת ההבדלה (ברוך... המבדיל בין קודש לחול וכו') מברכים על שלהבת הנר (ברוך... בורא מאורי האש), שהרי מעתה מותר להדליק אש (וגם משום שהאש הראשונה נוצרה במוצאי שבת, על ידי האדם שנברא ביום שישי). וכן על הבשמים (ההנאה הרוחנית השייכת בעודנו בתוך הגוף בעולם הזה, היא הרחת ריח נעים. הנאה הקיימת בעוצמה אדירה ושונה לחלוטין בגן-עדן. עם הפרידה מהחוויה הרוחנית המרוממת של השבת, אשר היא מעין עולם הבא, משתדלים אנו להרגיע את הנפש השואפת אל מקורה הרוחני, באמצעות ריח נעים של בשמים).

6. איסורי מלאכה בשבת. שלושים ותשעה אבות מלאכה (כלומר כללים שיש להם סניפים ומשום כך נקראים בשם אבות. כ"אב" שיש לו "ילדים") אסורות בשבת. מתוכן נפרט את המצויות:

זריעה. (ונכלל בזה נטיעה, שתילה, וכדומה. שהרי מטרת כל אלה: הצמחה. משום כך גם

איסור השקאה, גיזום למטרת הצמחה, וכדומה, מסתעפים לנושא זה).

קצירה. כלומר, חיתוך דבר הצומח, ממקום גידולו. (ונכלל בזה קטיפת פרי, תלישת עלה, ניסור גזע או חיתוך ענף לשימוש כלשהו, וכדומה. שהרי בכל אלה חותך דבר ממקום גידולו).

ברירה. הפרדת פסולת מאוכל בדרך מלאכה. (הגדרת דרך מלאכה: כגון שבורר את הפסולת מתוך האוכל, או שבורר בכלי המיועד לברירה, או שבורר שלא למטרת שימוש מייד. אבל הבורר את האוכל מתוך הפסולת, והפעולה נעשית ביד מזלג וכדו' נחשב כיד ארוכה ומותר לברור אוכל מתוך פסולת באמצעותם) ובורר לשימוש מייד, אין זו ברירה הנעשית דרך מלאכה אלא דרך אכילה ומותרת בשבת. יש לציין שגם שני מיני מאכל המעורבים זה בזה כגון גרעינים ובוטנים, והוא מעוניין בשעה זו רק באחד מהם, הרי עבורו מאכל זה נחשב לאוכל והאחר לפסולת, וממילא חלים עליו דיני ברירה האמורים לעיל.

טחינה. חלוקת חיטה או תבלין וכל דבר שהוא מן הצומח באמצעות כתישה (אפילו במכתשת שאינה חשמלית) או חיתוך. (לאור זאת, קיצוץ דק של ירק או פרי, נחשב כפעולת טחינה. ומכאן שאסור לגרד בשבת פרי או ירק במגרדת).

לישה. הדבקת דברי מאכל באופן שנוצרת עיסה. (משום כך יש להיזהר בשבת מהכנת סלטים מסוימים הנעשים על ידי דיבוק במינז וכדו', שלא להיכשל באיסור מלאכת לישה. עוד יש לציין שאיסור לישה חל גם על גיבול עפר במים).

בישול ואפיה. הנחת דבר שאינו מבושל במקום חם שעתיד להתבשל בו. [ואפילו כשבדעתו לסלקו משם לפני שיתבשל, אסור להניחו במקום כזה, מחשש פן ישכח לקחתו, ויתבשל. יש לציין עוד שביכולת תבשיל רותח שבסיר לבשל, גם לאחר שהוסר מעל גבי האש. משום כך, אין לתבל בשבת את המאכל שבסיר (שהרי התבלין אינו מבושל עדיין) או להוסיף לתוכו מים או ירק כל שהוא אף על פי שאינו על האש, כל זמן שלא התקרר וירד מחום שהיד סולדת בו. אולם, לאחר שהתבשיל הועבר לצלחת או לכלי אחר, הרי זה מוגדר כלי שני, וכלי שני אינו מבשל. (מלבד פריטים בודדים שבישולם קל ומתבשלים גם בכלי שני, כגון ביצה ועלי-תה שלא התבשלו מלפני השבת. משום כך, הכנת תה בשבת מעלי-תה שלא התבשלו מלפני השבת, מותרת רק בכלי שלישי. ואם אינם בתפזורת אלא כנוסים בתוך שקיק תה, אפשר להקל גם בכלי שני באופן שאינו יוצק את המים הרותחים מהמיחם ישירות על שקיק התה, אלא יוצק את המים לכוס, ורק אח"כ מכניס את שקיק התה לתוכם. וזאת משום ששקיק התה עצמו משמש לענין זה ככלי נוסף. ובשילוב היות המים החמים בכלי שני, אין העלים מתבשלים). תבשיל שכבר התבשל לפני השבת ואינו נוזלי (כגון קציצות, אורז וכדומה), מותר לחממו בשבת (על גבי פלטה חמה שחברה לזרם החשמל לפני השבת, או על גבי סיר שנמצא על האש מלפני השבת. אבל על אש גלויה, אפילו היתה דולקת מלפני השבת, אסור להניח שום תבשיל) משום שאין זה בישול אלא חימום. אבל תבשיל נוזלי (כגון רוטב, מרק וכדומה) אף על פי שכבר התבשל מלפני השבת אין לחזור ולחממו בשבת. משום שנוזל החוזר ומתחמם הרי הוא מתבשל מחדש.

בישול וטיגון על גבי פח או מחבת שהתחממו בשמש, אסורה. הדחת כלים ורחיצת ידיים ופנים במים שהתחממו באמצעות דוד-שמש, מותר. ואם התחממו באמצעות החשמל, אסור להשתמש בהם בשבת אף על פי שהתחממו ביום שישי ועתה החשמל כבוי. וטעם האיסור, שעל ידי שפוחת את ברז המים בביתו, מזרימים מים קרים אל תוך הדוד הרותח, ומתבשלים המים הקרים במים הרותחים.

כיבוס. רחיצת או אפילו שריית בגד במים (כולו או חלקו), וכל פעולת ניקוי (כגון סחיטת בגד אפילו היה שרוי במים מלפני השבת, הסרת כתם שומני באמצעות מלח, טלק וכדומה). ומכאן שיש להיזהר מרחיצת סחבת הבד לפני או לאחר ניגוב השולחן. משום כך מומלץ להשתמש בשבת במפת ניילון חד-פעמית המושלכת לאשפה לאחר השימוש, או לנגב את השולחן באמצעות מגב פלסטי שבתחתיתו גומי קשיח שאינו נסחט, וכדומה.

סחיטת פירות. כגון ענבים וכל פרי שהדרך לסוחטו. (אבל פרי שאין דרך לסוחטו כלל, כגון מלפפון, אתרוג וכדומה, והוא רוצה לסוחטו מסיבה כל שהיא, מותר לסוחטו. סחיטה על דבר מאכל כגון אורז או סלט, והמשקה הנסחט נבלע במאכל ואינו צף על גביו, מותרת. סחיטת חמוצים ושאר מיני כבשים לשם סילוק הנוזל שבהם, מותרת).

צידה. לכידת בעל-חיים באמצעות תפיסתו ביד, או שסוגרו בכלוב או בחדר, לאחר שנכנס אליו מעצמו. (משום כך, זבוב וכדומה שנכנס לבקבוק או לכוס אסור ללוכדו שם. וכל שכן שאסור לצוד בעלי חיים שהדרך לצודם לשימוש מסוים).

שחיטה. נטילת נפש בעל חיים כלשהו. (- גם אם הורגו ללא הוצאת דם. משום כך אין לרסס יתושים וחרקים שונים או להרגם בדרך אחרת. אולם מותר לרסס באויר חדר שיש בו חלון פתוח כשאינו מרסס את היתושים עצמם, אלא רק גורם להם לברוח). ונכלל באיסור זה הוצאת דם מן החי, אע"פ שאינו הורגו.

צביעה. צביעת צמר, בגד, בית, רהיט, ציור, איור וכדו'.

כתיבה. ואפילו כתיבה על גבי אבק ובאדים שעל גבי זכוכית, או שמטבל אצבעו במים וכותב על השולחן, אסור. וכל שכן שאסור לכתוב בדבר המתקיים (כגון דיו) על גבי דבר המתקיים (כגון נייר). אבל הכותב באצבעו באוויר, מותר. וכן מותר ללכת על גבי חול או שלג אף על פי שיש ציור או כיתוב בסוליית נעלו ועל ידי הליכתו נוצר הציור או הכיתוב על גבי החול והשלג. ובלבד שלא יתכוון ויחפוץ בכך.

מחיקה. כנ"ל בכתיבה.

בניה. כל פעולת תיקון בבית, ואפילו נעיצת מסמר בכותל, אסורה בשבת. סתירה. שובר וסותר כותל או אפילו אבן קטנה מביתו. ואפילו סותר לשם קלקול אסור בשבת. וכל שכן כשסותר לשם תיקון כגון כדי לבנות קיר חדש. שהרי זו מלאכה גמורה.

אריגה. תפירה. ונכלל בזה הדבקה. שהרי מהות התפירה ומהות ההדבקה אחת היא - חיבור שני חלקים על ידי גורם שלישי.

קריעה. קריעה אסורה בשבת בין אם קורע את מקום התפר או ההדבקה ובין אם קורע את הבד או הנייר עצמו. (משום כך יש לזכור להכין נייר טואלט חתוך מלפני השבת).

הוצאה מרשות לרשות. הוצאת כל חפץ שהוא מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך. [וכיום ברוב ערי וישובי הארץ קיים עירוב (-חוט מתוח בראשי עמודים סביב העיר ההופך את העיר לרשות אחת. ויש מחמירים שלא לסמוך על עירוב זה, ומקילים רק כשגדר או חומה מקיפים את העיר)].

כאמור, המוצג כאן אינו אלא רק תקציר מהלכות שבת. המעוניין להעשיר כראוי את ידיעותיו ההלכתיות, מוזמן להשתתף בשיעורי ההלכה המתקיימים באזור מגוריו. הוא בודאי ייענה בחום ובשמחה.

יש לציין שבכפרי נופש יוקרתיים התשלום בימי הנופש עבור מוצרים שונים מתבצע אך ורק באמצעות חרוזים מיוחדים, הניתנים להשגה בתחילת ימי הנופש תמורת תשלום. המטרה היא לנתק את הנופשים בימים אלה מה"כסף". ואכן, הנופשים מדווחים על אוירת נופש נדירה, נפלאה ומרוממת בימי הניתוק מהכסף.

שומר השבת זוכה אחת לשבוע (!) בחוויה נפלאה, רוחנית ומרוממת זו, והרבה יותר מכך. שכן בהצטרף פרט זה למכלול פרטי השבת, מתקבל עונג מרומם שאי אפשר לתארו במילים.